

Checklist bevorderen basisvaardigheden

FNV Lokaal en Regionaal Vakbondswerk
1-12-2017

Checklist met 10 aandachtspunten voor gemeenten

- ✔ De gemeente zet *structureel* in op het bevorderen van de basisvaardigheden en stelt daartoe een voldoende, toegankelijk en laagdrempelig educatieaanbod beschikbaar voor iedereen die over onvoldoende basisvaardigheden beschikt. Hiervoor benut de gemeente het volledig educatiebudget dat hiervoor beschikbaar is en waar nodig is aangevuld met eigen middelen. De gemeente voorkomt dat de educatiemiddelen worden wegbezuinigd op het moment dat het budget geheel opgaat in het gemeentefonds en blijft hiervoor voldoende middelen oormerken in de gemeentelijke begroting.
- ✔ De gemeente draagt zorg voor de kwaliteit van het educatieaanbod door kwaliteitseisen te stellen in het kader van de inkoop (aanbesteding) of subsidieverstrekking. Uit onderzoek blijkt dat de kwaliteit van de educatie in belangrijke mate wordt bepaald door een mix van docenten met wettelijke (les)bevoegdheden en getrainde vrijwilligers. Docenten moeten daarnaast over voldoende ervaring beschikken in het geven van Nederlands als moedertaal en als tweede taal. Daarnaast gaat het ook om andere eisen als de begeleiding, motivatie, kwaliteit van de leermiddelen en de groepsgrootte. Uiteraard horen docenten een Echte baan te hebben met een duurzaam arbeidscontract en goede arbeidsvoorwaarden. Tot slot: ook in andere inkoop- en aanbestedingstrajecten van bijvoorbeeld de groenvoorziening of catering, laat de gemeente de eisen voor basisvaardigheden meewegen door voorwaarden te stellen dat medewerkers in de betreffende organisaties de kans krijgen basisvaardigheden eigen te maken.
- ✔ De gemeente maakt gebruik van een effectieve voorlichtingscampagne voor het bereiken en informeren van laaggeletterden én digibeten over het educatieaanbod. Daarbij kan gedacht worden aan informatiefolders, filmpjes, voorlichtingsbijeenkomsten, maar ook aan (sociale) wijkteams die belangrijke vindplaatsen kunnen zijn van laaggeletterden en digibeten.
- ✔ De gemeente zorgt ervoor dat haar medewerkers die contact hebben met klanten, getraind zijn in het herkennen en bespreken van basisvaardigheden onder de doelgroep. Herkenningswijzers, zoals de Taalmeter, worden structureel gebruikt en geëvalueerd.
- ✔ De gemeente investeert in uitkeringsgerechtigden en werkzoekenden door het kunnen ontwikkelen van basisvaardigheden te borgen in het gemeentelijk re-integratiebeleid. Dat kan bijvoorbeeld door de Taalmeter onderdeel uit te laten maken van de intake met de klant voor de aanvraag van een uitkering, gevolgd door een trainingsaanbod op maat. De aanpak van basisvaardigheden moet niet alleen vanuit het perspectief van sociale redzaamheid worden benaderd, maar ook gericht zijn op duurzame arbeidsparticipatie met Echte banen die een stabiel en voldoende inkomen en een perspectief bieden voor de toekomst.
- ✔ De gemeente stimuleert bedrijven en sociale werkplaatsen om zélf, op de werkvloer, cursussen of voorlichtingen te organiseren voor werknemers en stelt hiertoe het educatiebudget beschikbaar.
- ✔ De gemeente zorgt ervoor dat laaggeletterden en digibeten ook op andere wijze in contact kunnen treden met de gemeente, zoals via de telefoon of door een bezoek aan het gemeenteloket en niet uitsluitend via het digitale kanaal. De kans dat

laaggeletterden en digibeten door onkunde niet tijdig of onjuiste gegevens online invullen, is groot.

- ✔ De gemeente zorgt voor openbare en toegankelijke ruimten met computers waar digibeten gratis en onder begeleiding kunnen oefenen met het gebruik van een computer. Gemeenten kunnen daartoe samenwerken met of aansluiten bij de huidige activiteiten van de openbare bibliotheken.
- ✔ De gemeente geeft zelf het goede voorbeeld door te zorgen voor toegankelijk en begrijpelijk informatiemateriaal en website. Dat kan de gemeente doen door bijvoorbeeld informatiemateriaal op te stellen dat voldoet aan het keurmerk “Gewone taal” van de stichting Makkelijk Lezen en door de website toegankelijker te maken door een voorleesfunctie op te nemen of ervoor te zorgen dat de zoekfunctie ook gevoelig is voor verkeerd gespelde woorden.
- ✔ De gemeente werkt actief aan het bevorderen van basisvaardigheden door concrete doelstellingen te formuleren en samen te werken met regiogemeenten én andere bondgenoten zoals de FNV. Een voorbeeld is het Bondgenootschap laaggeletterdheid in de Achterhoek.¹

¹ <https://www.lezenenschrijven.nl/campagnes/bondgenootschappen/bondgenootschap-achterhoek/>

Meer informatie

Over het herkennen en aanbod voor laaggeletterden en tips om hiermee aan de slag te gaan:

[Stichting lezen en schrijven](#)

Subsidies voor bedrijven om een aanbod op de werkvloer te ontwikkelen: [Taalakkoord](#)

Oefenprogramma's basisvaardigheden: [oefenen.nl](#)

Informatie over feiten en cijfers voor gemeenten: [Feiten en cijfers voor-gemeenten](#)

Vragen: isabel.coenen@fnv.nl

Achtergrondinformatie

Een groot aantal mensen in Nederland beschikt niet over de juiste basisvaardigheden om te kunnen participeren op de arbeidsmarkt en/of om volwaardig mee te kunnen doen in de samenleving. Onder basisvaardigheden wordt Nederlands als moedertaal en als tweede taal verstaan, maar ook rekenen en digitale vaardigheden. De FNV vindt het belangrijk dat iedereen mee kan doen en maakt zich daarom al jaren sterk voor het bevorderen van basisvaardigheden. We proberen daarover met werkgevers afspraken te maken in de cao's en sectorplannen en in samenwerking met de Stichting van de Arbeid (waar de FNV deel van uitmaakt). Aandacht voor laaggeletterdheid is er ook in de FNV-pilots Adviescentra, waarbij trajectadviseurs zijn getraind in het herkennen, begeleiden en doorverwijzen van laaggeletterden werkzoekenden (leden en niet-leden). Tot slot besteedt de FNV aandacht aan het bevorderen van basisvaardigheden in de FNV Lokale Monitor en de gemeenteraadsverkiezingscampagne 2022, waarmee lokale netwerken de lokale politiek proberen te beïnvloeden.

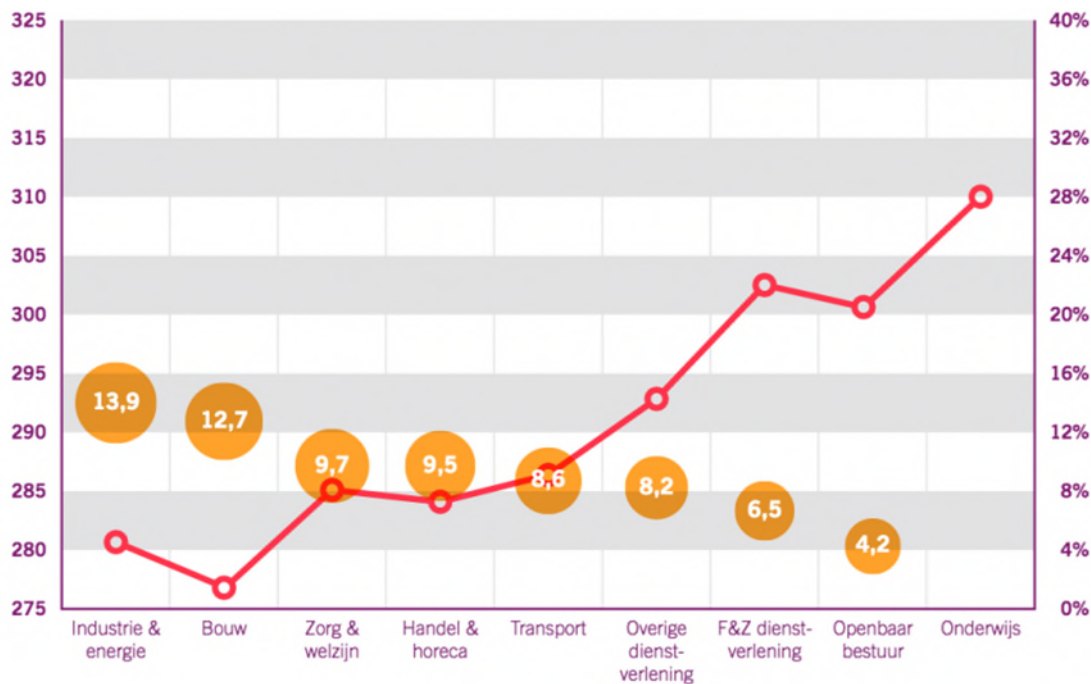
De FNV streeft ernaar dat in 2025:

- ✓ Laaggeletterdheid geen taboe meer is.
- ✓ Dat alle werkenden en werkzoekenden toegang hebben tot cursussen en trainingen gericht op basisvaardigheden.
- ✓ De FNV zelf ook een veilig huis is en hulp kan bieden aan ieder lid die minder goed kan lezen, schrijven en/of rekenen.
- ✓ Dat ieder laaggeletterde lid wil worden van de FNV!

Feiten en cijfers²

- In Nederland hebben 2,5 miljoen mensen moeite met lezen, schrijven en/of rekenen. Dat staat gelijk aan 1 op de 6 Nederlanders. Kijkt men alleen naar de beroepsbevolking dan is 1 op de 9 Nederlanders laaggeletterd (1,3 miljoen).
- Laaggeletterden zijn geen analfabeten, maar beheersen niet het eindniveau vmbo of mbo-2/3 en hebben onder meer moeite met het invullen van formulieren, het lezen van straatnaamborden, reizen met openbaar vervoer, pinnen en digitaal betalen, werken met de computer en online solliciteren en het begrijpen van de informatie over gezondheid en zorg.
- Laaggeletterdheid kost de Nederlandse staat gemiddeld 560 miljoen euro per jaar. Per laaggeletterde komt dit ongeveer neer op 550 euro per jaar. Een groot deel van deze kosten wordt veroorzaakt door een verminderende arbeidsproductiviteit en verminderende belastinginkomen. Als alle laaggeletterden in Nederland een (taal)cursus zouden volgen, zou dit de staat 700 miljoen euro kunnen opleveren. Dat komt door een hogere arbeidsproductiviteit, een betere gezondheid en omdat minder gebruik wordt gemaakt van de zorg.
- Armoede en laaggeletterdheid gaan hand in hand. Laaggeletterdheid is vaak een belemmering om zelfredzaam te zijn en armoede vergroot de kans op laaggeletterdheid. 19 procent leeft tenminste één jaar onder de armoedegrens.
- Mensen die moeite hebben met lezen of rekenen zijn oververtegenwoordigd onder de schuldenaren die zich aanmelden bij schuldhulpverlening.
- Mensen die laaggeletterd zijn hebben vaak ook moeite om met de computer om te gaan. Ruim 300.000 Nederlanders tussen de 16 en 65 jaar hebben een grote digitale achterstand én zijn laaggeletterd. Het verkrijgen van een baan en het functioneren in een baan wordt steeds moeilijker zonder kennis van ICT en internet. Ook de overheid communiceert steeds meer digitaal. De landelijke overheid heeft zelfs de ambitie dat burgers en ondernemers uiterlijk in 2017 al hun zaken met de overheid digitaal kunnen afhandelen.
- Iets meer dan de helft van de laaggeletterden heeft werk, maar hun arbeidsmarktpositie is slecht. Zij hebben minder vaak een vaste aanstelling en vaker een laag inkomen. Op de werkvloer kunnen knelpunten ontstaan omdat bijvoorbeeld de veiligheidsinstructies niet goed worden gelezen of begrepen of dat werknemers niet reageren op schriftelijke berichten van de werkgever. De Tweede Kamer gaat sinds 2010 ervan uit dat ongeveer 7 procent van alle gevallen het gevolg zijn van een taalprobleem. Dat gaat over heel veel ongevallen! Het aandeel laaggeletterden dat werkt, is per sector verschillend. In de onderstaande grafiek zijn de percentages laaggeletterden per sector weergegeven.

² Deze feiten en cijfers zijn ontleend van de Stichting Lezen en Schrijven (2016)

De rode lijn geeft, per sector, de gemiddelde score taalvaardigheid weer. De oranje bollen het percentage laaggeletterden. Het aantal werkenden in de onderwijssector is te laag om te kunnen rapporteren. Bron: Buisman e.a. (2013).

- Als gewerkt zou worden aan het verbeteren van taalvaardigheden, dan zou het arbeidsinkomen van laaggeletterden met 17 procent stijgen. De meeste laaggeletterden ervaren echter geen directe prikkel om aan hun taalvaardigheden te werken, omdat zij vaker vinden dat het niveau voldoende is. Maar schaamte speelt een rol. Veel laaggeletterden durven er niet voor uit te komen dat zij niet goed kunnen lezen en schrijven. Bij verandering en verlies van werk zijn ze echter extra kwetsbaar. Vooral ook omdat onze kenniseconomie nu en in de toekomst andere en hogere eisen stelt aan werknemers.
- Laaggeletterden hebben vaker last van aandoeningen en ziekten. Zij gaan vaker naar de huisarts of specialist, maar maken minder gebruik van preventieve zorg en nazorg. Zij hebben moeite met het lezen van bijsluiters van medicijnen.
- Er zijn grote verschillen in de percentage laaggeletterden tussen gemeenten. In de provincies Zuid-Holland en Flevoland is het percentage laaggeletterden het hoogst van Nederland. Zie voor meer informatie: www.waarstaatjegemeente.nl.
- Laaggeletterden zijn oververtegenwoordigd in de groep die denkt geen politieke invloed te kunnen uitoefenen. Zij zijn minder politiek actief en stemmen minder vaak.

Wet- en regelgeving³

De Wet Educatie Beroepsonderwijs (WEB) regelt de bundeling van verschillende vormen van beroepsonderwijs en volwasseneneducatie. Per 1 januari 2015 is deze wet gewijzigd en hebben gemeenten meer beleidsvrijheid gekregen:

1. De verplichte inkoop bij de ROC's wordt afgeschaft. Gemeenten kunnen echter ervoor kiezen om nog steeds met ROC's zaken te blijven doen, maar kunnen ook

³ De transitie van educatie naar het sociaal domein, een handreiking voor gemeenten, VNG, oktober 2014

met andere aanbieders van educatie samenwerken. De wet voorziet in een afbouwregeling waarbij de verplichte inkoop van educatiemiddelen wordt afgebouwd; 75 procent inkoopverplichting in 2015, 50 procent in 2016, 25 procent in 2017 en 0 procent in 2018.

2. Gemeenten kunnen zowel formele als non-formele educatietrajecten aanbieden. Formele trajecten worden afgesloten met een diploma-erkenning en non-formele niet.
3. De wet voorziet in een gemeentelijke samenwerking op regionaal niveau, in een arbeidsmarktregio. Contactgemeenten hebben de regierol om samen met anderen gemeenten in de arbeidsmarktregio een programma educatie op te stellen en afspraken te maken met aanbieders van educatie en krijgen het educatiebudget overgemaakt voor de gehele regio.
4. Contractgemeenten krijgen een coördinerende rol in het regionale educatiebeleid.

Vanaf 2018 is het educatiebudget dus vrij besteedbaar en mogen gemeenten ook met andere educatieaanbieders dan het ROC samenwerken. Het was de bedoeling dat het educatiebudget geleidelijk zou opgaan in het gemeentefonds. Het educatiebeleid zou dan een integraal onderdeel moeten zijn van het gemeentelijk beleid in het sociaal domein. Inmiddels is duidelijk dat ook in 2018 het educatiebudget een specifieke uitkering blijft die alleen mag worden ingezet ten behoeve van opleidingen Nederlandse taal en rekenen voor analfabeten, laaggeletterden en vrijwillige inburgeraars ouder dan 18 jaar. Maar het voornemen blijft om het budget op termijn niet geormerkt over te hevelen naar het gemeentefonds.

Inkoop of subsidiering

Gemeenten maken in de arbeidsmarktregio afspraken met één of meerdere aanbieders die educatietrajecten aanbieden. Gemeenten kunnen deze trajecten inkopen of aanbieders subsidiëren. De keuze voor inkoop of subsidiering of voor weinig of veel aanbieders, is sterk subjectief en afhankelijk van de situatie in de regio. In het algemeen is te stellen dat wanneer gemeenten zichzelf als een zakelijke opdrachtgever zien die het beste product voor de beste prijs willen, de inkoop van educatietrajecten voor de hand ligt. Wanneer de ondersteuning van de aanbieders en vrijwilligers centraal staan, ligt wellicht subsidiering meer voor de hand.

Zowel bij inkoop als bij het verstrekken van subsidies worden afspraken met aanbieders gemaakt over de wijze waarop het geld mag worden besteed, de te leveren prestaties, activiteiten of diensten en de betaling van de gemeente over de geleverde prestaties. Indien de inkoop meer dan 207.000 euro (excl. Btw) bedraagt, gelden de Europese aanbestedingsregels.